

Presència d'una escriptora absent

Montserrat Roig, novel·lista i periodista, va morir ara fa vint anys en plena maduresa literària i després de treballar durant molt de temps a favor de la memòria històrica, fet que convé tenir molt present

Filla d'escriptor i de feminista

IMMA MERINO

Montserrat Roig només tenia 45 anys quan va morir a conseqüència d'un càncer. Va ser el 10 de novembre de 1991, just un dia després que ho fes Yves Montand, un dels millors intèrprets de la cançó *Le temps de cerises*, que va inspirar el títol *El temps de les cireres*, una de les novel·les més cèlebres de l'escriptora. No va deixar d'escriure fins pràcticament l'últim moment, de manera que el dia abans de morir va publicar a *l'Avui* el darrer *Pensament de sal, un pessic de pebre*, tal com encapçalava una col·laboració periodística que va intentar mantenir diàriament en uns moments tan difícils. L'escriptura la lligava encara més a la vida, que tant estimava, tal com va fer present a *Digues que m'estimes encara que sigui mentida*, un assaig preciós i memorable que, publicat només uns mesos abans de la seva mort, expressa la passió per la literatura i una reflexió sobre el procés de creació literària.

La seva desaparició va causar un impacte perdurable en la societat catalana, perquè Montserrat Roig s'hi havia fet molt pre-

sent en la vida literària, cultural, mediàtica i fins política durant vint anys. Va escriure novel·les que, trobant el seu públic lector, conformen un cicle literari amb el qual, a través de tres generacions de dues famílies (els Miralpeix i els Ventura-Claret) i fent atenció preferent als personatges femenins, va retratar la petita burgesia de l'Eixample barcelonès (on sempre va viure) des de primers del segle XX fins als anys de la transició. L'activitat periodística va afavorir la seva popularitat i, malgrat que algun cop va dir que la literatura l'apassionava mentre que el periodisme li permetia omplir la nevera, no sembla que només va exercir-la per motius econòmics, sinó que hi va desenvolupar el seu compromís social i cultural.

Montserrat Roig va escriure articles i reportatges, a més d'excel·lir en el gènere de l'entrevista, que va introduir-la a la televisió, on, entre el 1977 i el 1978, va entrevistar, entre altres, Antoni Tàpies, Cassià Marià Just, Marta Mata, Pau Vila, Joan Oliver, Joan Fuster, Cipriano Garcia. Temps després, quan ja havia tingut altres experiències televisives, va

comentar que les entrevistes de *Personatges*, títol del programa emès al circuit català de TVE, van il·lusionar-la perquè sentia que contribuïa al redreçament de Catalunya com a poble.

Compromís cívic

Aquest treball a favor de la cultura manllevada i de la memòria va ser interromput sobtadament amb l'argument que, després de 49 programes, a Catalunya ja no hi devia haver més personatges rellevants. Però, a part del menysteniment d'un argument tan menyspreable, hi havia la sospita que Montserrat Roig figurava en una *llista negra* després d'haver format part de les llistes electorals del PSUC, partit on havia entrat a finals dels 60 i del qual n'havia sortit a primers dels 70 per tornar-hi a mitjans de la dècada i abandonar-lo definitivament en començar els 80.

Potser allò que no agradava de Montserrat Roig és que, mentre que la política de la Transició menava a l'oblit i la desmemòria, ella treballava a favor de la recuperació de la memòria. Convé tenir-ho present i vindicar el seu llegat en un moment

Montserrat Roig
va excel·lir en el
periodisme i
també com a
novel·lista, tot i
que en la seva
obra destaca el
monumental
*Els catalans als
camps nazis.*
FERRAN
SENDRA-AVUI

Montserrat Roig, en una entrevista de 1981. / FERRAN SENDRA-AVUI

tres no la tindriem mai en la seva totalitat. Però hi ha silencis que són més feixucs que d'altres [...] Hi ha aspectes del nostre passat recent que semblen haver estat engolits per l'absurd, pel no-res. Aquest és el cas dels catalans antifeixistes que patiren la deportació als camps nazis.»

Montserrat Roig va treballar de manera molt diversa a favor de la memòria. A la seva narrativa, hi va trobar espai per exaltar les frustrades possibilitats de vida que va encetar la II República. També per recordar la vida estreta, mesquina i reprimida d'abans i sobretot després de la República. En tot cas, la memòria també va ser vindicada per Roig com a una facultat que, juntament amb l'observació i la imaginació, és una eina bàsica per al novel·lista.

I sobre les capacitats de la memòria va escriure una de les seves pàgines més belles a *L'agulla daurada*, on va evocar el setge que va patir la ciutat de Leningrad/San Petesburg a la II Guerra Mundial. En el llibre, va explicar la història de Paul Filipòvitx, el guia de l'Ermitage que, un cop evacuades les pintures del museu durant el setge, va organitzar una visita per fer visibles, sota la llum de les espelmes, els quadres absents. A través de l'art de la memòria, va aconseguir que les pintures *tornessin* a les parets buides.

en què la necessitat de la memòria històrica torna a ser qüestionada, relativitzada i fins bescantada.

Hi ha un document impagable de Montserrat Roig, un treball de recerca monumental: *Els catalans als camps nazis*, publicat l'any 1977, quan bona part dels catalans pràcticament ignoraven que n'hi hagués hagut, de deportats i morts als camps de

concentració i extermini. En el pròleg a aquest llibre exemplar, ella mateixa hi va escriure: «El silenci que han fet planar per damunt dels catalans, dels republicans, dels vençuts de la guerra, m'ha semblat, tot sovint, que era un silenci que volien fer planar per damunt dels meus i de mi mateixa. Veia que si no retornàvem la paraula als qui l'havien de tenir quan els pertocava, nosal-

Montserrat Roig va treballar a favor de la memòria

Convé vindicar el seu llegat ara que la memòria històrica és qüestionada

KAWECO STUDENT
Clàssica i elegant

Kaweco
LICHTER TO WRITE
GERMANY SINCE 1883

Distribuït per:
ZYX IDEAS
Tel. 93 210 45 45
zyxideas@zyxideas.com
www.zyxideas.com